

במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך (שמות ט"ז כ"ז) אין לו חלק לעולם הבא יד'. וכן חכמים אומרים כל תלמיד חכם שישנה ופירש אין לו חלק לעולם הבא שנאמר כי דבר ה' בזה (במדבר ט"ז ל"א) ואומר מה מצאו אבותיכם כי עול כי רחקו מעלי (דמיה ב' ה' טו). ר"מ אומר כל שיש לו בית המדרש בעירו ואינו הולך לשם אין לו חלק לעוה"ב טו. ור"ע אומר אף מי שאינו משמש תלמידי חכמים אין לו חלק לעולם הבא יז' :

פרק לו

שבעה בריות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו. למעלה מכולם ברא רקיע. למעלה מן הרקיע ברא כוכבים שמאירין לעולם. למעלה מכוכבים ברא אילנות שאילנות עושין פירות וכוכבים אינם עושין פירות. ולמעלה מן האילנות ברא ווחות רעות שרוחות רעות הולכות לכאן ולכאן ואילנות אינם זזים ממקומן. למעלה מרוחות רעות ברא בהמה שבהמה עושה ואוכלת ורוחות רעות לא עושות ולא אוכלות. למעלה מן הבהמה ברא אדם שנאדם יש בו דיעה וכבהמה אין בה דיעה. למעלה מן האדם ברא מלאכי השרת שמלאכי השרת הולכין מסוף העולם ועד סופו ובני אדם אינן כן א' :

ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כבהמה ושלשה כמלאכי השרת : שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה פרין ורבין כבהמה ומוציאין ריעי כבהמה : ג' כמלאכי השרת יש בהן כינה כמלאכי השרת ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת ומספרין בלשון הקודש כמלאכי השרת ב' :

ששה דברים נאמרו בשדים ג' כבני אדם וג' כמלאכי השרת : ג' כבני אדם אוכלין ושותין כבני אדם פרין ורבין כבני אדם ונתים כבני אדם : ג' כמלאכי השרת יש להם כנפים כמלאכי השרת ויודעים מה עתיד להיות כמלאכי השרת ומהלכין מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת. ויש אומרים אף הופכין פניהן לכל דמות שרצו והאין ואינם נראין ג' :

שבעה פרושים הם. פרוש ישכמי. פרוש נכפאי. פרוש מקצואי. פרוש מכובאי. פרוש מלאכה היתה לו. פרוש מחופתו עשאני. ופרוש מן היצרא. ופרוש בן היראה ד' :

שבעה דברים רובן קשה ומיעוטן יפה. יין. מלאכה. ושינה. ועושר. ודרך ארץ. ומים חמין. והקזת דם ה' :

הערות לגריא

בה"כ נוחספו ע"פ הבריות שהובא בבבלי ק"א ע"ש. יד' בכ"י הג"א אף המנענע קולו בשיר השירים והלחוש על הטכה ואומר וכו' ונוסחא זאת קרובה יותר לנוסחת המשנה שם ע"ש ונוסחת הספרים קרובה יותר להוספתא וע"ע נוסחת הגריא. טו' ע"י פסחים מ"ט ע"ב ומדרש משלי ה"י בענין שנה ופירש. טז' ט"ז ספרי במדבר פי' ק"יב נ"ע"ע סנהדרין צ"ט ע"ב ודרך ארץ רבה פ"א ולפי' יהיה הפירוש שאינו נכנס לבהמ"ד כדי ללמד שם לאחרים וצ"ע. יז' בכ"י שאינו משמש הפירוש שאינו תלמוד חכם וני' סיטה כ"א ע"ב ורא"ד שם.

(פ"ל"ז א) בכ"י שבע בריות זו למעלה מזו ברא הקב"ה רקיע למעלה. למעלה מן הרקיע ברא כוכבים שמאירין בעולם למעלה מן הכוכבים ברא אילנות שהם עושים פירות טובים (טובים ליהא בכ"י) וכוכבים אינם עושים פירות למעלה מן האילנות ברא רוחות רעות שהרוחות הולכות לכאן ולכאן ואילנות אינם זזים ממקומם למעלה מן הרוחות ברא בהמה שבהמה אוכלת ועושה (וכ"י שהבהמה עושה ואוכלת) ורוחות רעות אינם עושים ואוכלות למעלה מן הבהמה ברא אדם שאדם יש בו דיעה ובהמה אין בה דיעה למעלה מן האדם וכו' (ומהאדם בכ"י) כמלאכי השרת מהלכין מסוף העולם ועד סופו ע"כ והשאר ליתא. והנה כל הנוסחאות הם בגומגומות ומקוטעות ויש לתקן ע"פ ג' נ"ב ע"ש בפרק ט"ג. ב' בכ"י ע"ש ששה דברים וכו' ג' כמלאכי השרת וג' כבהמה אוכלין וכו' מהלכין בקומה וכו' ומדברין בלה"ק וכו'. ובכ"י א' דברים נאמרו בבני אדם שלשה כבהמה אוכלין וכו' בכ"י ע"ע. וני' הגיהה ט"ז ע"א ויש הכהר הפוך וני' בדקדוקי ספרים שם ובמעשה תורה הסדר כמו בגמרא ובפירקא דרבינו הקדוש וגם בחפ"ת אליה רבה הסדר כמו שהוא כאן ובליקוט אבות כ"י מצאתי ש ב' ע' ה דברים נבראו בבני אדם בשלשה מהן דומין כבהמות וב' א ר ב ע ה מהן כמלאכי השרת. שלשה כבהמה אוכלין ושותין פרין ורבים ומוציאין ריעי. ארבעה כמלאכי השרת ויש בהם כינה ודעה והיכלל ומהלכין בקומה זקופה ומורא שמים עליהן ע"כ. ג' בכ"י ו' דברים וכו' ופרין ורבין וכו' יודעין מה שעתיד להיות כמה"ש (ובבא זו ליתא בכ"י) וכו' וי"א הופכין את פניהם רואים ואינם נראים ע"כ. והנוסחא שקיימתי היא נוסחת הספרים ובפי התומי' וני' בהגומגומות הרבות באת' ב' ונסחת החובט א"ר הוא היותר קרובה להאדר"כ אבל המלות רואין ואינם נראין לא נמצאו גם שם. ובליקוט אבות כ"י מצאתי ש ב' ע' ה דברים נאמרו בשדים ג' כבני אדם אוכלין ושותין פרין ורבין ומתן בבני אדם. ו א ר ב ע ה כמלאכי השרת יש להם כנפים ויודעים מה עתיד להיות ומהלכין מסוף העולם ועד סוף ומפחין פניהם ורואין ואינם נראים ע"כ. ד' בכ"י ע"ש שבעה פירושיהן (והשאר הוא נסחך ביותר והמעתיק לא היה יכול לקרות) ובכ"י א' פרוש שבהמה פרוש מקינוי פרוש מלאכה היתה לו פרוש מכובאי פרוש מחופתו ופירוש מן המצוא ופרוש בן הירא ע"כ. והתומי' כ"י א' פרושים הם פרוש ישכמי פרוש נכפאי פרוש מרוביאי פרוש סה חובתי ואעשנה פרוש מן היראה פרוש מן היצירה ע"כ ואין כאן רק ששה. וני' כוטה כ"ב ע"ב ובפירוש' שם וירושלמי פ"ט דברכות ה"ז ובג"כ פמה בערך ערך פרוש. ובספרים שםנה פרושים והגהתי זה ע"פ הרוממות והכ"י וג"כ מטעם שכל הפרק בשיעויות מדבר אבל כל השאר הגהתי כמו שהיה לפי שכל הנוסחאות הן מנוסחות ומגומגומות וכבר האריכו החכמים האחרונים בביאור דברים אלו. ה' בספרים ה' דברים ומני מים חמין ותשמיש והקזת דם. ובכ"י שמונה דברים כבספרים אבל לא מני תשמיש והתומי' כהב ג"א שבעה ולא מנה תשמיש כי הוא ד"א האמורה וע"פ הגהתי וכן הוא ג"כ בנוסחת הגריא. ובליקוט אבות כ"י מצאתי שבעה רובן קשה ומיעוטן יפה יאלו הן יין שנה עושר הולד (אולי צ"ל הולך דרך ודרך ארץ) דרך ארץ מים חמין והקזת דם ויש אומרים מלאכה ע"ב וני' ע"ש וצ"ע וצ"ע.